

Singing Deep into the Night

There are truths which one can see only when it's dark.

— Isaac Bashevis Singer, *Teibele and Her Demon*

1	<i>Psalms 119:62, 148</i>	תהילים קי"ט:ס"ב, קמ"ח
(62) I arise at midnight to praise You for Your just rules.		סב) חצות-לילה אקום להודות לך על משפטי צדקה:
(148) My eyes greet each watch of the night, as I meditate on Your promise.		קמח) קדמו עיני אשמרות לשׁיח באמרתך:

2	<i>Tamid 32b:6</i>	תמיד ל"ב ב:ו'
Rabbi Ḥiyya taught: With regard to anyone who occupies himself with Torah at night, the Divine Presence is across from him, as it is stated: "Arise, cry out in the night, at the beginning of the watches; pour out your heart like water before the face of the Lord, lift up your hands toward Him" (Lamentations 2:19). Rabbi Elazar ben Azarya said: Torah scholars increase peace in the world, as it is stated: "And all your children [<i>banayikh</i>] shall be taught of the Lord, and great shall be the peace of your children" (Isaiah 54:13). This can be read as <i>bonayikh</i> , your builders, i.e., scholars build and increase peace for the entire world.	תנא רבי חייא: כל העוסק בתורה בלילה - שכינה בנגדו, שנאמר: "קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבה נכח פני יהוה (וגו)". אמר רבי אלעזר בן עזריה: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: "וכל בניך למודי יהוה ורב שלום בנך".	

(Ashkenazi Haggadah, mid-15th c.)

AND so – IT HAPPENED AT MIDNIGHT.

Many were the miracles You performed long ago, at night.

At the beginning of the watch, on this night,
You won [Abraham]'s battle, when [his men were]
split, and the night

IT HAPPENED AT MIDNIGHT.

You judged the king of Gerar in his dream at night.
You put dread into [Laban] the Aramean's heart that
night.

And Israel struggled with an angel and overcame him
at night

IT HAPPENED AT MIDNIGHT.

You crushed the firstborns of Patros [Egypt] in the
middle of the night.

They could not find their strength, when they rose up
[against Israel] at night.

You flung [Sisera] the commander of Haroshet off
course with the stars of night

IT HAPPENED AT MIDNIGHT.

[Sennacherib] the blasphemer thought to raise his
hand against the beloved [city]; but You dried up the
bodies of his fallen in the night.

You overthrew Bel, idol and pedestal together, in the
dead of night.

To [Daniel] the beloved man were revealed the
secrets of that vision of the night

IT HAPPENED AT MIDNIGHT.

[Belshazzar], who drank himself merry from the holy
vessels, was killed on that same night.

[Daniel] was brought out unharmed from the lions'
den; he who had explained those terrors of the night.

[Haman] the Agagite bore his hatred and wrote his
orders at night

IT HAPPENED AT MIDNIGHT.

וּבְכֹן וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה.

אֲזָ רֹב נִסִּים הַפְּלֵאתָ בַּלַּיְלָה, בְּרֵאשׁ אֲשֶׁמוֹרֶת זֶה
הַלַּיְלָה.

גַּר צֶדֶק נִצְחָתוֹ כִּנְחָלֶק לוֹ לַיְלָה, וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה.

דִּנְתָּ מֶלֶךְ גֶּרָר בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה, הַפְּחַדְתָּ אֲרָמִי בְּאֶמֶשׁ
לַיְלָה.

וַיִּשֶׁר יִשְׂרָאֵל לְמִלְאָהּ וַיֻּכַּל לוֹ לַיְלָה, וַיְהִי בַחֲצֵי
הַלַּיְלָה.

זָרַע בְּכוֹרֵי פֶתְרוֹס מִחֲצֶתָהּ בַחֲצֵי הַלַּיְלָה, חֵילָם לֹא מָצְאוּ
בְּקוֹמָם בַּלַּיְלָה,

טִיסַת נָגִיד חֲרָשֶׁת סִלִּית בְּכוֹכְבֵי לַיְלָה, וַיְהִי בַחֲצֵי
הַלַּיְלָה.

יַעַץ מִחֲרַף לְנוֹפֵף אוֹוִי, הוֹבִשְׁתָּ פִגְרֵי בַּלַּיְלָה,
פָּרַע בַּל וּמָצְבוֹ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה,

לֹאִישׁ חַמּוּדוֹת נִגְלָה רֹז חֲזוֹת לַיְלָה, וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה.
מִשְׁתַּפֵּר בְּכִלֵי קֹדֶשׁ נִהְרַג בּוֹ בַּלַּיְלָה,

נוֹשַׁע מִבוֹר אֲרִיּוֹת פּוֹתֵר בְּעֵתוֹתַי לַיְלָה,

שֶׁנֶּאֱהָ נָטַר אֲגָגִי וְכָתַב סִפְרִים בַּלַּיְלָה, וַיְהִי בַחֲצֵי
הַלַּיְלָה.

עוֹרֶרְתָּ נִצְחָה עָלָיו בְּנִדְד שְׁנַת לַיְלָה.

פּוֹרָה תְּדַרוֹה לְשׁוֹמֵר מֵהַ לַּיְלָה,

צָרַח כְּשׁוֹמֵר וְשָׁח אֶתָּא בְּקֹר וְגַם לַיְלָה, וַיְהִי בַחֲצֵי
הַלַּיְלָה.

קָרַב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה,

רָם הוֹדַע כִּי לֵה הַיּוֹם אַף לֵה הַלַּיְלָה,

שׁוֹמְרִים הַפְּקִיד לְעִירָה כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה,

תֵּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֲשֻׁכַת לַיְלָה, וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה.

You awakened Your might against him, disturbing
[King Ahashverosh's] sleep at night.

You shall tread the winepress of [Se'ir], who asks
anxiously, "What of the night?"

You will cry out like the watchman, calling,
"Morning is come, and also night"

IT HAPPENED AT MIDNIGHT.

Draw near the day that will be neither day nor night.
Highest One, make known that day is Yours and also
night.

Appoint watchmen [to guard] Your city all day long
and all night,

Light up like daylight the darkness of night

IT HAPPENED AT MIDNIGHT.

(29) In the middle of the night GOD struck down all the [male] first-born in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh who sat on the throne to the first-born of the captive who was in the dungeon, and all the first-born of the cattle. (30) And Pharaoh arose in the night, with all his courtiers and all the Egyptians—because there was a loud cry in Egypt; for there was no house where there was not someone dead. (31) He summoned Moses and Aaron in the night and said, "Up, depart from among my people, you and the Israelites with you! Go, worship GOD as you said!"

כט) וַיְהִי וַיִּפְחָצִי הַלַּיְלָה וַיְהוּה הַכָּה כָּל-בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי
אֲשֶׁר בְּבַיִת הַגִּבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה: (ל) וַיָּקָם פַּרְעֹה
לַיְלָה הוּא וְכָל-עַבְדָּיו וְכָל-מִצְרַיִם וַתְּהִי צָעֲקָה גְדֹלָה
בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת: (לא) וַיִּקְרָא
לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם
אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת יְהוָה כַּדְּבַרְכֶם:

(42) That was for GOD a night of vigil to bring them out of the land of Egypt; that same night is GOD's, one of vigil for all the children of Israel throughout the ages.

מב) לַיַּל שְׁמֹרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיהוָה שְׁמֹרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְדוֹרֹתָם:

Rabbi Yehoshua says: In Nisan our forefathers were redeemed from Egypt; and in Nisan in the future the Jewish people will be redeemed in the final redemption. From where do we derive that the final redemption will be in Nisan? The verse states: "It is a night of watching for the Lord for bringing them out from the land of Egypt; this is the Lord's night of watching, for all the children of Israel throughout their generations" (Exodus 12:42). This teaches that the night of Passover is a night that has been continuously watched, i.e., set aside for the purpose of redemption, from the six days of Creation, and it will continue to be so until the final redemption.

רבי יהושע אומר: בְּנִסָּן נִגְאָלוּ, בְּנִסָּן עֲתִידִין לִיגְאָל —
מִנָּה? אָמַר קָרָא: "לַיַּל שְׁמֹרִים" — לַיַּל הַמְּשׁוּמָּר וְכֹא
מִשְׁפָּט יָמֵי בְּרֵאשִׁית.

Rabbi Yehudah bar Rabbi Simon said:

"I remember my song in the night; I commune with my heart, and my spirit searches" (Psalms 77:7).

The congregation of Israel said before the Holy One: "Master of the universe, I remember the songs that I sang before You in the nights," as it says: "and we will play my songs all the days of our lives in the house of the Lord" (Isaiah 38:20).

"In the night" (Psalms 77:7) — this is one night, and Pharaoh's night is also a night, the one of which it is written: "And it came to pass at midnight" (Exodus 12:29).

This is one night, and Gideon's night is also a night, the one of which it is written: "And it came to pass on that night, that the Lord said to him: Arise, go down into the camp, for I have delivered it into your hand..." (Judges 7:9).

This is one night, and Sennacherib's night is also a night, the one of which it is written: "And it came to pass that night, that the angel of the Lord went out and struck in the camp of Assyria one hundred and eighty-five thousand" (II Kings 19:35).

This night and that night.

א) וְתֹאמַר צִיּוֹן.

אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי
(תהלים עז:ז).

ר' יודה בר' סימון א', אמרה כנסת ישר' לפני הק' רבון
העולמים נזכרת אני שירים ששרתי לפניך בלילות,
כמה דאת או' ונגינותי ננגן כל ימי חיינו על בית י"י
(ישעיה לח:כ).

בלילה (תהלים שם), זה לילה, ולילו של פרעה לילה,
אותו שכת' בו ויהי בחצי הלילה (שמות יב:כט).

זה לילה, ולילו של גדעון לילה, אתו שכת' בו ויהי
בלילה ההוא ויאמר אליו י"י קום רד במחנה כי נתתיו
בידך וג' (שופטים ז:ט).

זה לילה, ולילו של סנחריב לילה, אותו הכת' בו ויהי
בלילה ההוא ויצא מלאך י"י ויך במחנה אשור מאה
ושמנים וחמשה אלף (מלכים ב' יט:לה).

זה לילה וזה לילה.

(7) When the Israelites cried to GOD on account of Midian, (8) GOD sent a certain prophet to the Israelites. He said to them, "Thus said the ETERNAL, the God of Israel: I brought you up out of Egypt and freed you from the house of bondage. (9) I rescued you from the Egyptians and from all your oppressors; I drove them out before you, and gave you their land. (10) And I said to you, 'I the ETERNAL One am your God. You must not worship the gods of the Amorites in whose land you dwell.' But you did not obey Me." (11) An angel of GOD came and sat under the terebinth at Ophrah, which belonged to Joash the Abiezrite. His son Gideon was then beating out wheat inside a winepress in order to keep it safe from the Midianites. (12) The angel of GOD appeared to him and said to him, "GOD is with you, valiant warrior!" (13) Gideon said to him, "Please, my lord, if GOD is with us, why has all this befallen us? Where are all those wondrous deeds about which our ancestors told us, saying, 'Truly GOD brought us up from Egypt'? Now GOD has abandoned us and delivered us into the hands of Midian!" (14) GOD turned to him and said, "Go in this strength of yours and deliver Israel from the Midianites. I herewith make you My messenger."

(ז) וַיִּהְיֶה כִּי זָעַקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה עַל אַדְוֹת מִדְיָן:
 (ח) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אִישׁ נָבִיא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
 לָהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי הֵעֲלִיתִי
 אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם: (ט) וְאַצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד
 כָּל לְחָצִיצֵיכֶם: (י) וְאָמַרְהָ לָּכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא
 תִירְאוּ אֶת אֱלֹהֵי הָאֲמֹרִי וְלֹא שִׁמְעֵתֶם בְּקוֹלִי: (יא)
 וַיָּבֵא מֶלְאָךְ יְהוָה וַיֵּשֶׁב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּעֹפְרָה
 וַיִּגְדַּעוֹן בְּנֹו חֲבֵט חֲטִים בַּגָּת לְהִנָּס מִפְּנֵי מִדְיָן: (יב)
 וַיֵּרָא אֵלָיו מֶלְאָךְ יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה עִמָּךְ גִּבּוֹר
 הַחַיִּל: (יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו גְּדַעוֹן בִּי אֲדֹנָי וַיֵּשׁ יְהוָה עִמָּנוּ
 וְלָמָּה מְצָאֵתָנוּ כָּל זֹאת וְאַיֶּה כָּל נִפְלְאוֹתָיו: (יד) וַיִּפֹּן
 אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר לָךְ בְּכַחַךְ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל
 (מִכָּף מִדְיָן):

(1) If [lit. and] Adonoy is with us. If Adonoy is with us, why has [all this] occurred, etc. (2) Which our forefathers recounted to us. It was Pesach, and he told him, "Last night father recited the Hallel for me, and I heard him read, 'When Yisroel departed from Egypt'—but now He has abandoned us. If our forefathers were saintly, let Him act in our behalf in their merit; and if they were wicked, then, just as He worked His wonders for them gratuitously, so, let Him act in our behalf. Where are all His marvels?"

(א) וַיֵּשׁ יְהוָה עִמָּנוּ. וְאִם יֵשׁ יְהוָה עִמָּנוּ, לָמָּה מְצַאֲתָנוּ
וְגו': (ב) אֲשֶׁר סִפְרוּ לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ. פֶּסַח הָיָה, אָמַר לוֹ:
אָמַשׁ הִקְרַנִּי אָבָא אֶת הַהֶלֶל, וְשָׁמַעְתִּיו שֶׁהָיָה אוֹמֵר:
בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְעַתָּה נִטְשָׁנוּ, אִם צְדִיקִים הָיוּ
אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲשֶׂה לָנוּ בְּזָכוֹתֵם, וְאִם רָשָׁעִים הָיוּ, כְּשֵׁם
שֶׁעָשָׂה לָהֶם נִפְלְאוֹתָיו חִנָּם כֵּן יַעֲשֶׂה לָנוּ.

Night permeates the Gideon cycle:

- The night of Passover, when Joash recounts the Exodus to his son;
- "That night" (6:25) when God commands Gideon to pull down the altar of Baal;
- The night he does as God had commanded (6:27);
- The night where God saturates the woolen fleece, while the threshing floor remains dry (6:38);
- The night where God performs the same miracle in inverse, as Gideon had requested (6:40);
- The night where Gideon and his servant descend to spy out the Midianite encampment (7:9);
- The night when Gideon and his army of three hundred attacked the Midianites (7:19).

(9) That night GOD said to him, "Come, attack the camp, for I have delivered it into your hands. (10) And if you are afraid to attack, first go down to the camp with your attendant Purah (11) and listen to what they say; after that you will have the courage to attack the camp." So he went down with his attendant Purah to the outposts of the warriors who were in the camp.— (12) Now Midian, Amalek, and all the Kedemites were spread over the plain, as thick as locusts; and their camels were countless, as numerous as the sands on the seashore.— (13) Gideon came there just as one man was narrating a dream to another. "Listen," he was saying, "I had this dream: There was a commotion—a loaf of barley bread was whirling through the Midianite camp. It came to a tent and struck it, and it fell; it turned it upside down, and the tent collapsed." (14) To this the other responded, "That can only mean the sword of the Israelite Gideon son of Joash. God is delivering Midian and the entire camp into his hands." ...

(19) Gideon and the hundred men with him arrived at the outposts of the camp, **at the beginning of the middle watch**, just after the sentries were posted. They sounded the horns and smashed the jars that they had with them.

ט) וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה קוּם רֵד בַּמַּחֲנֶה כִּי נִתְּנָיו בְּיָדְךָ: (י) וְאִם יִרְא אֶתְּךָ לָרֶדֶת רֵד אֵתְּךָ וּפְרָךְ נַעֲרֶךָ אֶל הַמַּחֲנֶה: (יא) וְשָׁמַעְתָּ מִה יִדְבְּרוּ וְאַחַר תַּחֲזֹקְנָה יְדִיד וּיְרִדְתָּ בַּמַּחֲנֶה וַיֵּרֵד הוּא וּפְרָךְ נַעֲרוֹ אֶל קֶצֶה הַחֲמֻשִׁים אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה: (יב) וּמִדְּלָן וַעֲמָלֶק וְכָל בְּנֵי קֵדָם נִפְלִים בְּעֵמֶק כְּאַרְבֶּה לָרֶב: (יג) וַיָּבֹא גִדְעוֹן וְהַגִּיהָ אִישׁ מִסֹּפֵר לָרַעְהוּ חֲלוּם: (יד) וַיַּעַן רַעְהוּ וַיֹּאמֶר אֵינִן זֹאת בְּלִתֵּי אִם חָרַב גִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ אִישׁ יִשְׂרָאֵל נָתַן הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ אֶת מִדְּיָן וְאֶת כָּל הַמַּחֲנֶה:

ט) וַיָּבֹא גִדְעוֹן וּמָאָה אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּקֶּצֶה הַמַּחֲנֶה רֹאשׁ הָאֲשֻׁמְרֹת הַתִּיכוּנָה וַיִּתְקְעוּ בַשּׁוֹפְרוֹת וַנִּפְּוּז הַכַּדָּים אֲשֶׁר בְּיָדָם:

(6) He said to them, "Hear this dream that I have dreamed: (7) There we were binding sheaves in the field, when suddenly my sheaf stood up and remained upright; then your sheaves gathered around and bowed low to my sheaf." (8) His brothers answered, "Do you mean to reign over us? Do you mean to rule over us?" And they hated him even more for his talk about his dreams. (9) He dreamed another dream and told it to his brothers, saying, "Look, I have had another dream: And this time, the sun, the moon, and eleven stars were bowing down to me."

(ו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שָׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי:
 (ז) וְהִנֵּה אֲנִי חֲנֹנוּ מֵאֲלֻמִּים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה
 קָמָה אֲלֻמְתִּי וְגַם נִצְבָה וְהִנֵּה תִסְבְּינָה אֲלֻמְתֵיכֶם
 וַתִּשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֲלֻמְתִּי: (ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמְלֹךְ תִּמְלֹךְ
 עָלֵינוּ אִם מִשׁוּל תִּמְשָׁל בָּנוּ: (ט) וַיַּחֲלֶם עוֹד חֲלוֹם
 אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חָלַמְתִּי חֲלוֹם
 עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים
 מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

ויחלום עוד וגו' ויספר [אותו] לאחיו. אמר להם עתיד בן לצאת ממני שיושיע אתכם ויפרע משונאיכם ע"י ספור חלום, זה היה גדעון שנאמר ויבא גדעון והנה איש מספר [לרעהו] חלום גו' (שופטים ז' י"ג).

(25) They pursued the Midianites and captured Midian's two generals, Oreb and Zeeb. They killed Oreb at the Rock of Oreb and they killed Zeeb at the Winepress of Zeeb; and they brought the heads of Oreb and Zeeb from the other side of the Jordan to Gideon.

(כה) וַיִּלְכְּדוּ שְׁנֵי שָׂרֵי מִדְיָן אֶת עֹרֵב וְאֶת זֵעֵב וַיַּהַרְגוּ
 אֶת עֹרֵב בְּצוּר עוֹרֵב וְאֶת זֵעֵב הָרְגוּ בִּיקֵב זֵעֵב וַיִּרְדְּפוּ
 אֶל מִדְיָן וְרֹאשׁ עֹרֵב וְזֵעֵב הֵבִיאוּ אֶל גִּדְעוֹן מֵעֵבֶר
 לַיַּרְדֵּן:

(1) They brought to Gidon, across the Yardein. In the morning, when Gidon crossed the Yardein pursuing Zevach and Tzalmona.

(א) הֵבִיאוּ אֶל גִּדְעוֹן מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן. בַּבֹּקֶר, כְּשֶׁעֵבֶר
 גִּדְעוֹן אֶת הַיַּרְדֵּן לְרִדְף אַחַר זֵבַח וְצַלְמוֹנָה:

ONE LITTLE GOAT, one little goat, my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Along came a cat and ate the goat my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Then came a dog and bit the cat who ate the goat my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Then came a stick and hit the dog who bit the cat who ate the goat my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Then came a fire and burned the stick that hit the dog who bit the cat who ate the goat my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Then came water and put out the fire that burned the stick that hit the dog who bit the cat who ate the goat my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Then came an ox and drank the water that put out the fire that burned the stick that hit the dog who bit the cat who ate the goat my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Then came a slaughterer and slew the ox who drank the water that put out the fire that burned the stick that hit the dog who bit the cat who ate the goat my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Then came the angel of death and slew the slaughterer who slew the ox who drank the water that put out the fire that burned the stick that hit the dog who bit the cat who ate the goat my father bought for two zuzim; one little goat, one little goat. Then came the Holy One and slew the angel of death, who slew the slaughterer who slew the ox who drank the water that put out the fire that burned the stick that hit the dog who bit the cat who ate the goat my

חד גדיא, חד גדיא דובין אבא בתרי זוזי, חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא שונרא ואכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא כלבא ונשה לשונרא, דאכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא חוטרא והכה לכלבא, דנשה לשונרא, דאכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא נורא ושרף לחוטרא, דהכה לכלבא, דנשה לשונרא, דאכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא מיא וכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהכה לכלבא, דנשה לשונרא, דאכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא תורא ושטה למי, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהכה לכלבא, דנשה לשונרא, דאכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא השוחט ושחט לתורא, דשטה למי, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהכה לכלבא, דנשה לשונרא, דאכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא מלאך המות ושחט לשוחט, דשחט לתורא, דשטה למי, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהכה לכלבא, דנשה לשונרא, דאכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.
 ואתא הקדוש ברוך הוא ושחט למלאך המות, דשחט לשוחט, דשחט לתורא, דשטה למי, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהכה לכלבא, דנשה לשונרא, דאכלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוזי. חד גדיא, חד גדיא.

father bought for two zuzim; ONE LITTLE GOAT,
ONE LITTLE GOAT.

דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִפָּה לְכַלְפָּא, דְּנָשַׁף לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה
לְגַדְיָא, דְּזָבִין אָבָא בְּתַרֵּי זִוְי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא.

16

Pirkei Avot 2:6

משנה אבות ב:ו'

(6) Moreover he saw a skull floating on the face of
the water. He said to it: because you drowned others,
they drowned you. And in the end, they that
drowned you will be drowned.

ו) אַף הוּא רָאָה גְּלִגְלַת אַחַת שְׂצָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אָמַר
לָהּ, עַל דְּאִטְפַּתְּ, אִטְפוּהּ. וְסוּף מְטִיפִיהּ יִטּוּפוּן:

17

Bereshit Rabbah 38:13

בראשית רבה ל"ח:י"ג

He [Terah] took him and handed him over to
Nimrod. He [Nimrod] said to him [Abraham]: 'Let us
bow down to fire.' Abraham said to him: 'Let us
better bow down to water, that extinguishes fire.'
Nimrod said to him: '[All right,] let us bow down to
water.' He said to him: 'If so, let us bow down to the
clouds, that bear the water.' He said to him: '[All
right,] let us bow down to the clouds.' He said to him:
'If so, let us bow down to the wind, that scatters the
clouds.' He said to him: '[All right,] let us bow down
to the wind.' He said to him: 'Better let us bow down
to a person, who can withstand the wind.' He said to
him: 'You are saying mere words. I bow down only to
fire. I will cast you into it, and let that God to whom
you bow down come and rescue you from it.'

נְסָבִיהּ וּמְסָרִיהּ לְנִמְרוֹד. אָמַר לִיהּ נְסָגוּד לְנוֹרָא, אָמַר
לִיהּ אַבְרָהָם וְנְסָגוּד לְמִיָּא דְּמִטְפִין נוֹרָא. אָמַר לִיהּ
נְמָרוֹד נְסָגוּד לְמִיָּא, אָמַר לִיהּ אִם כֵּן נְסָגוּד לְעִנְנָא
דְּטָעִין מִיָּא. אָמַר לִיהּ נְסָגוּד לְעִנְנָא. אָמַר לִיהּ אִם כֵּן
נְסָגוּד לְרוּחָא דְּמַבְדֵּר עִנְנָא. אָמַר לִיהּ נְסָגוּד לְרוּחָא.
אָמַר לִיהּ וְנְסָגוּד לְבַר אִינְשָׁא דְּסָבִיל רוּחָא. אָמַר לִיהּ
מִלִּין אֶתְּ מִשְׁתַּעֵי, אֲנִי אִינִי מִשְׁתַּחֲוֶה אֶלָּא לְאוּר, הֲרִי
אֲנִי מִשְׁלִיכָהּ בְּתוֹכוֹ, וְיָבֹא אֱלוֹהַּ שְׂאֵתָה מִשְׁתַּחֲוֶה לּוֹ
וְיַצִּילָהּ הִימְנוּ.

Rabbi Yehuda says: Great is charity in that it advances the redemption, as it is stated: "So said the Lord, uphold justice and do charity, for My salvation is near to come, and My righteousness to be revealed" (Isaiah 56:1). He would say: Ten strong entities were created in the world, one stronger than the other. A mountain is strong, but iron, which is stronger, cleaves it. Iron is strong, but fire melts it. Fire is strong, but water extinguishes it. Water is strong, but clouds bear it. Clouds are strong, but wind disperses them. Wind is strong, but the human body withstands it. The human body is strong, but fear breaks it. Fear is strong, but wine dispels it. Wine is strong, but sleep drives it off. And death is stronger than them all, but charity saves a person from death, as it is written: "And charity delivers from death" (Proverbs 10:2, 11:4).

תנ"א, רבי יהודה אומר: גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה... הוא הנה אומר, עשרה דברים קשים נבראו בעולם: הר קשה – ברזל מתכו, ברזל קשה – אור מפעפעו, אור קשה – מים מכבין אותו, מים קשים – עבים סובלים אותו, עבים קשים – רוח מפזרתו, רוח קשה – גוף סובלו, גוף קשה – פחד שוברו, פחד קשה – זין מפיגו, זין קשה – שינה מפכחתו; ומיתה קשה מכולם וצדקה מצלת מן המיתה, דכת"ב: "וצדקה תציל ממות".

שאלוהו על "אחד שהיה מתלוצץ על פיוט חד גדיא, שאומרים בערי אשכנז ליל התקדש חג, ופער פיו וקם אחד מהחבורה ונידהו, אם נדויו נידוי?"

"אנוש זה זד יהיר לץ המתלוצץ על מה שנהגו רבבות אלפי ישראל בערי פולין ואשכנז ואביזרייהו, ואשר לפניו בישראל גדולי עולם קדישי עליונין ודור דור וחכמיו, וכן עוד היום אלמן ישראל כמה וכמה ראשי ישיבות וגאוני הזמן יהוה עליהם יחיו, וכולם אמרו ואומרים פיוט זה, בונמצא רשע זה מתלוצץ ברבבות ישראל וגדוליהם אבות ב"ד וגאוני ארץ, אנושה מכתו וחייב נידוי... ולמען תדע ידי נפשי אני את הרשום כי יש כמה פירושים בפיוט זה מהם נדפסו ומהם בכתב יד. ועוד שמעתי ממגידי אמת שגאון מופלא בדורו עשה למעלה מעשרה פירושים בפיוט זה בפרד"ס פירושים נחמדים ומתוקים... וכתבו בשם רבינו מהר"א מגרמיזא בעל הרוקח זצ"ל כי כל עניני פיוטיהם ודקדוקיהם קבלה איש מפי איש ורב מרב."

